

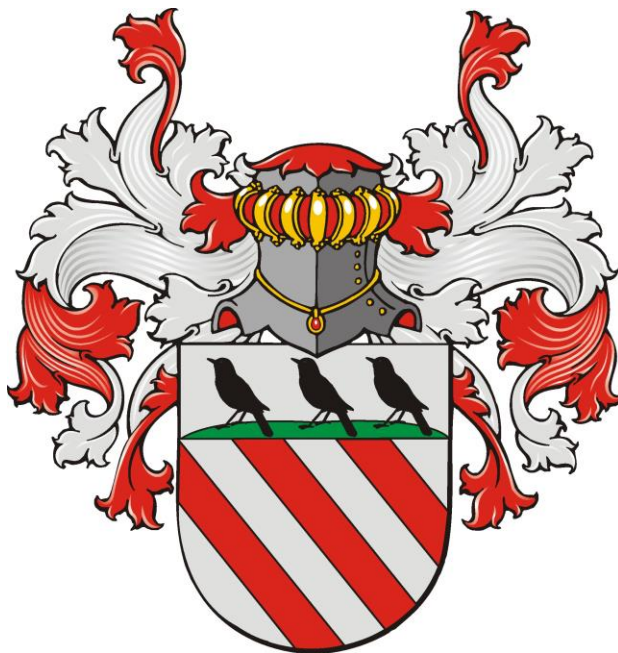
NACHTEGAEL

(Meteren - Sandwich - Alkmaar - Oosterhout - Breda –
Delft - Amsterdam - Leiden - Den Haag)

door

H.K. Nagtegaal

(Dit artikel is gepubliceerd in Gens Nostra, nov. 1989, nr. 11.)

Wapen: in zilver drie rode schuinbalken en in een zilveren schildhoofd drie zwarte nachtegalen, naast elkaar, op rijzende groene grond.

Dekkleden: rood, gevoerd van zilver.

Een onstuimige Remonstrantse tak die begint met Nicolaes (Claes) Nachtegael, afkomstig uit Meteren in Frankrijk, in die tijd nog Vlaanderen, die door de Raad van Beroerten in 1558 is veroordeeld tot eeuwige verbanning met confiscatie van zijn goederen. Zijn zoon Jan Claesz. Nachtegael, geb. Meteren ca. 1550, vertoefde in het gezelschap van de geuzen 1575 en is in 1614 te Dordrecht in het huis van een vriend gevangen genomen en naar Den Haag gevoerd. Daar werd hij door het Hof uit de Verenigde Provinciën verbannen omdat hij in een particulier gesprek Mozes, Jezus en Mohammed de drie grote bedriegers had genoemd. Daarna ging hij in Oosterhout wonen waar hij een affaire kreeg met zijn dienstmaagd. Diens zoon Jan Jansz. Nachtegael was directeur van de Remonstrantse Kerk te Delft 1636. Zijn dochter Maria Jansdr. Nachtegael, geb. Delft 15 november 1628 trouwde met Hendrik de Keijzer, steen- en

beeldhouwer van Amsterdam. Dit was geen gelukkig huwelijk want Hendrik hield van drank en vrouwen.

Dit geslacht vertoefde in de volgende plaatsen Meteren (B), Alkmaar, Oosterhout, Breda, Delft, Amsterdam en Den Haag.

Genealogie

I. **NICOLAES (CLAES) NACHTEGAEL**, afkomstig uit Meteren, gelegen in de buurt van Belle (Bailleul) in Noord-Frankrijk, lid van het consistorie aldaar 1566. Op 3 juni 1568 door de Raad van Beroerten veroordeeld tot eeuwige verbanning met confiscatie van zijn goederen.¹ In 1573 was hij lid van de Vlaamse vluchtelingen-kerk te Sandwich en verwierf vóór 1584 het Engels burgerrecht.

Vermoedelijke kinderen:

1. JAN CLAESZ., volgt IIa.
2. AAFJE CLAESDR., woonde, als weduwe van Mathijs Harmans van Cranenburg, op 26 oktober 1606 aan het Pieterskerkhof te Leiden.² Zij voerde het boven afgebeelde wapen. Dit wapen is een van de kwartierwapens op het rouwbord van De Sandra (1680) en hing in de Grote Kerk te Breda. De wapenborden van de Grote Kerk te Breda zijn door de opperkerkmeesters op 18 april 1798 verkocht.^{3, 4, 4a} Het wapenbord hangt tegenwoordig in het kasteel Fraeylemaborg te Slochteren.
3. CORNELIS CLAESZ., volgt IIb.
4. MARGARETHA (GRIETGEN) CLAESDR., wonende te Utrecht, ontving erfdeel van Cornelis Claesz. Nachtegael uit Den Haag in 1635.⁵ Zij huwde met Jan Claes van Sevenhuijsen.

IIa. **JAN (JOHAN) CLAESZ. NACHTEGAEL**, geb. verm. Meteren ca. 1550.

Op 14 december 1575 compareerde te Warmenhuizen de hopman (hoofdman) Johan van Buwingha voor de monstercommissaris Gysbrecht van Gouwenberch en voor Johan de Nachtegael, teneinde met zijn vendel in dienst te treden van de Staten.⁶

Jan Nachtegael was op 14 oktober 1579 dienaar van jonkheer Dirk (Diderick) Sonoy, gouverneur van Noord-Holland, betreffende een vordering.⁷ Hij werd op 25 oktober 1588 poorter van Alkmaar. Als procuratiehouder verkocht hij op 31 januari 1591 een huis aan de Nieuwesloot aan Willem Bardes Sonoy. Op 22 april 1591 wordt hij wederom als agent van Sonoy vermeld.⁸ Hij was op 1 november 1603 te Wimmenum bij een overdracht van een leen van Margaretha van der Molen, weduwe van Andries van Dinter.⁹ In juli 1614 werd hij te Dordrecht in het huis van een vriend op last van Gecommitteerde Raden gevangen genomen en naar Den Haag gevoerd. Daar werd hij door het hof uit de Verenigde Provinciën verbannen omdat hij in een particulier gesprek Mozes, Jezus en Mohammed de drie hoofdbedriegers had genoemd.¹⁰ Jan vestigde zich te Oosterhout (N.Br.), dat lag net buiten de Verenigde Provinciën en overl. verm. aldaar tussen 1618 en 1626. Hij huwde 1e met **N.N.**, huwde 2e met **Lucretia Mostaert**, geb. ca. 1547, (in 1617 was zij 70 jaar oud), begr. Delft (Nieuwe Kerk) 13 oktober 1627.

In 1617 speelde in Oosterhout een affaire rond de dienstmaagd Cathelijn Peeters Reynaerts, in dienst bij Jan Nachtegael en Lucretia Mostaert. Zij zou goederen hebben ontvreemd uit het bezit van haar heer en mevrouw. De beschuldigingen zijn van Lucretia; haar man Jan hield zich op de vlakte. Verklaringen van de drie betrokkenen dateren van 5 juli 1617.¹¹ In de koffer van Cathelijn werden inderdaad goederen van Jan en Lucretia teruggevonden o.a. een obligatie van Jan Pietersz. van Hoochtwoude uit Alkmaar aan Jan Nachtegael.¹² De rechtszitting vond plaats op 7 juli 1617.¹³ Cathelijn werd in de ijzers geslagen, echter niet voor lang want zij werd op borgtocht vrijgelaten in afwachting van een nieuw proces dat op 19 juli 1618 zou plaats-vinden. In dat proces veroorzaakte verweerster een schandaal door te beweren dat zij een verhouding had met Jan Nachtegael.¹⁴

Op 2 januari 1626 legateerde Lucretia Mostaert, weduwe van Johan Nachtegael, wonende te Breda, in verband met haar hoge ouderdom 700 Carolus gulden aan Jan Jansz. Nachtegael, die bij haar inwoonde.¹⁵ Een dag later op 3 januari testeerde zij te Breda, waarbij al haar gelden en goederen bij haar overlijden komen aan Jan Jansz. Nachtegael, onder voorwaarde dat Jan haar levenslang zal bijstaan en onderhouden en bij haar zal blijven wonen.¹⁶ Het voorgaande doet vermoeden dat Lucretia Mostaert de stiefmoeder van Jan Jansz. Nachtegael was. Ook bij de kinderen van Jan Jansz. Nachtegael wordt Lucretia niet vernoemd, hetgeen de voorgaande veronderstelling versterkt. In 1626 vestigde Lucretia Mostaert en Jan Jansz. Nachtegael zich te Delft.

Zoon uit verm. eerste huwelijk:

1. JAN JANSZ., volgt III.

III. **JAN JANSZ NACHTEGAEL**, geb. ca. 1600, afkomstig van Breda, werd in 1626 poorter van Delft¹⁷, gorter en korenkoper, wonende ald. aan de Buitenwatersloot en werd in 1632 als vermogend omschreven.¹⁸ In 1636 kocht hij als directeur van de Remonstrantse Gemeente een terrein met opstallen, gelegen tussen de Wijnstraat (nu Wijnhaven) en de Oude Delft, waar op de plaats van een voormalige mouterij zich sindsdien de Remonstrantse schuilkerk bevindt. Jan Jansz. Nachtegael ondertekende de jaarrekening in het Collecteboek over de jaren 1632, 1640 en 1647.¹⁹ In het haardstedengeld van 1638 wordt hij aangeslagen voor een pand aan de Binnenwatersloot zuidzijde en een pand aan de Wijnhaven. Johannes Nachtegael, korenkoper, 40 jaar, verklaart met enkele anderen namens Olivier Jansz. van Kuijlenburg, dat zij vanochtend, 6 september 1640, rond 5 uur, aanwezig waren bij het overlijden van Jan Willemsz. van Kuijlenburch, oud-schepen van de stad Kuijlenburch, die al enige tijd ziek was.^{17a} Johannes is begr. Delft 10 oktober 1656. Hij huwde Delft 26 juli 1626 met **Annetgen Willems de Neve**, geb. ca. 1604, dochter van Willem de Neve en Maritge Cornelisdr. Zij testeerde te Delft op 25 februari 1658, als weduwe van Jan Jansz. Nachtegael en wonende te Amsterdam.²⁰

Kinderen uit dit huwelijk:

1. JANS JANSZ., ged. Delft 26 september 1627, begr. ald. 27 januari 1633.
2. MARIA JANSZ., ged. Delft 15 november 1628, ondertr. Delft 18 augustus 1657, ondertr. Amsterdam 25 augustus 1657 met Hendrik de Keyser, geb. 1634, steen- en beeldhouwer, zoon van Willem de Keyser²¹ en Walbrecht Barckerts (Berkers).

Willem de Keyser kwam tussen 1640 en 1658 geregeld in Delft, waar hij werkte aan de tombes van Tromp en van Van Galen in de Oude Kerk.²² Willem was Remonstrants, mogelijk hielp Jan Jansz. Nachtegael hem aan onderdak. Zeer waarschijnlijk hielp zijn zoon Hendrik ook mee aan de tombes en ontmoette zo Maria Jansdr. Nachtegael.

Hendrik de Keyser en Maria Nachtegael woonden na hun huwelijk aan de Elandstraat te Amsterdam. Het huwelijk tussen Hendrik en Maria blijkt geen gelukkig huwelijk te zijn geweest. De verwanten van Maria klaagden reeds het volgende jaar "dat hy syn vrouw qualyck bejegend ende in overspel sich verloopt met andere vrouwen". Hendrik liet, naar gebruik van die dagen, op 1 juli 1658 notaris Van der Put een brief sturen naar de verwanten van zijn vrouw om "de lasterlycke uytstroysels in te trecken". Hendrik verbleef in 1659 in het buitenland, vermoedelijk in Londen waar zijn vader verbleef na diens faillissement. Maria was in Amsterdam gebleven, zij machtigde iemand om "buytgelden" te ontvangen, door haar man verdiend toen deze nog bij de Admiraliteit voer.²³

3. WILLEM JANSZ., geb. ca. 1632, begr. Delft 8 januari 1650.
4. N.N., begr. Delft 27 januari 1633, kind van Jan Nachtegael.
5. N.N., begr. Delft 25 augustus 1634, kind van Jan Nachtegael.
6. CLAES JANSZ., volgt IVa.
7. JACOB JANSZ., volgt IVb.
8. N.N., begr. Delft 18 maart 1641, kind van Jan Nachtegael.
9. N.N., begr. Delft 25 februari 1642, kind van Jan Nachtegael.
10. N.N., begr. Delft 16 juli 1643, kind van Jan Nachtegael.
11. N.N., begr. Delft 16 augustus 1644, kind van Jan Nachtegael.
12. N.N., begr. Delft 7 april 1647, kind van Jan Nachtegael.
13. N.N., begr. Delft 19 maart 1650, kind van Jan Nachtegael.

De oudste twee kinderen zijn in de Nieuwe Kerk van Delft gedoopt, de andere vermoedelijk in de Remonstrantse Kerk aldaar. Van die beginperiode zijn geen doopakten bewaard gebleven.

IVa. **CLAES (NICOLAES) NACHTEGAEL**, geb. Delft ca. 1635, grutter, werd op 5 mei 1656 poorter van Amsterdam, assisteerde zijn zuster Maria bij haar huwelijk in 1657, vermeld in testament van zijn moeder op 25 februari 1658, overl. vóór 26 mei 1662. Hij ondertr. Amsterdam 19 februari 1656 met **Lijsbeth Michiels Bouwmans**, van Reenseveen (= Veenendaal) (18 jaar in 1656), dochter van Michiel Janse Bouwmans. Zij hertr. Amsterdam 26 mei 1662 met Bruijn Cornelisz., van Weesp (28 jaar oud), huijstimmergesel, van Overmeer.

Kinderen uit dit huwelijk:

1. JOHANNES, ged. Amsterdam (Rem.) 21 mei 1656.
2. JOHANNES, ged. Amsterdam (Rem.) 22.juli 1657.

IVb. **JACOB JANSZ. NACHTEGAEL**, geb. Delft ca. 1636, grutter, werd op 9 mei 1657 poorter van Amsterdam, woonde aldaar in de Elantstraat. vermeld in het testament van zijn moeder op 25 februari 1658, overl. vóór 10 december 1671. Hij ondertr. Amsterdam 13 maart 1657 en Delft

17 maart 1657 met **Aeltje Harmens Velthuijsen**, van Amsterdam (23 jaar in 1657), dochter van Harmen Hendriksz. Velthuijsen. Zij ondertr. 2e Amsterdam 10 december 1671 met mr. Barent Hendricx Opveugels, van Amsterdam, chirurgijn, wedr. van Catharina van Gansepoel.

Kinderen uit dit huwelijk:

1. JOHANNES, ged. Amsterdam 23 januari 1658.
2. ANNA, ged. Amsterdam 13 april 1659.

IIb. **CORNELIS CLAESZ. NACHTEGAEL**, geb. verm. Meteren ca. 1552, verkocht op 25 juli 1578 een huis aan de westzijde van het Spui in Den Haag.²⁴ Als erfgenaam van Appolonia Jorisd. transporteerde hij op 8 september 1578 met zijn vrouw **Weijntgen Adriaensdr.** een huis aan de westzijde van het Spui.²⁵ Op 28 mei 1580 verkocht hij als gevolmachtigde van zijn zwager Jan Adriaensz. een vervallen huis op de Geest in Den Haag.²⁶ Hij kocht op 3 maart 1582 een vervallen huis met tuin aan de Graft aldaar²⁷ en verkocht op 9 mei 1582 een huis met een poort aan de noordzijde, gelegen aan de westzijde van het Spui.²⁸ Hij was collecteur van de zes stuivers op de dikke bieren 1587-1588.²⁹ Cornelis Claesz. Nachtegael had van nov. 1594 tot nov. 1596 zitting in de vroedschap van Den Haag.³⁰ Op 26 oktober 1606 was hij gevolmachtigde voor zijn zuster Aafje te Leiden² en kocht op 26 mei 1612 een huis aan de westzijde van het Spui.³¹ In 1613 was hij regent van het Leprooshuis en in 1627 ontvanger van de Impost.³² In 1627 woonde hij aan het Spui in Den Haag; zijn vermogen bedroeg toen 25.000 gulden.³³ Hij overl. Den Haag 7 augustus 1631 (begr. in de Grote Kerk). Na zijn overlijden wordt hij nog genoemd in Haagse notariële akten van 9 augustus 1631 en 1646.³⁴

Vermoedelijke zoon.

1. CLAES CORNELISZ., overl. Den Haag 7 augustus 1631.

Noten

1. Archives du departement du Nord à Lille, chambre de Comtes Reg. 1590; Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie, Deel VII.
2. G.A. Leiden, Notaris protocol van Jan van Hout, 1573-1609.
3. R.A. Utrecht, Collectie Attevelt, de Sandra, inv. nr. 487.
4. CBG, M.L. d'Yvoy. Graftschriften, rouwborden en kerkglazen in verscheidene plaatsen in Utrecht, Holland, Gelderland en Noord-Brabant (1776-1815), Breda blz. 12.
- 4a De Navorscher 66 (1917), blz. 174-176.
5. R.A. Utrecht, O.N.A. Utrecht 010A017 (1-9-1635).
6. D.C.J. Bevaart: Friese soldaten in Noord-Holland, 1572-1577, blz. 95.
7. G.A. Leiden, Not. Arch. nr. 66a (Prot. nots. Lenardt van Overvest, 1577-1579, akte nr. 432 (14-10-1579).
8. Johan van Oldenbarneveld, Dl. I, 1570-1601, blz. 221.
9. J.C. Kort; Repertorium op de lenen van de Hofstede Egmond, 1270-1650, Ons Voorgeslacht, nr. 289, blz. 428.
10. Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, Dl. I.
11. G.A. Oosterhout, O.R.A., 239, ongef., 5.7.1617.
12. G.A. Oosterhout, O.R.A., 241.
13. G.A. Oosterhout, O.R.A., 108_112, 7.7.1617.
14. G.A. Oosterhout, O.R.A., 100_104, 19.7.1618, met dank aan drs. J.J.G. Stalpers te Eindhoven.
15. G.A. Breda, Oud_Archief R. 524, f. 2v.

16. G.A. Breda, Oud_Archief R. 524, f. 9v en 10.
17. G.A. Delft, Poorterboek 1536_1649, f. 154.
18. G.A. Delft, Verpondingen 1632.
19. G.A. Delft, Resoluties en notulen van de kerkenraad, 1635_1668.
20. G.A. Delft, O.N.A. Delft 1860-1865, 6-9-1640.
21. G.A. Delft, Not. Archief 1851, f. 859.
22. Willem de Keyser was de derde zoon van de beroemde Hendrik de Keyser; zie N.G.V. Jubileumboek afd. Amsterdam e.o. (1988), p. 238.
23. Genealogische en Historische Encyclopedie van Delft, deel I, blz. 137 en 138.
24. Oud Holland 1904 en 1916.
25. G.A. Den Haag, Transporten 1578, nr. 413.
26. G.A. Den Haag, Transporten 1578, nr. 472.
27. G.A. Den Haag, Transporten 1580, nr. 527.
28. G.A. Den Haag, Transporten 1582, nr. 129.
29. G.A. Den Haag, Transporten 1582, nr. 184.
30. G.A. Den Haag, Inv. van het oud-archief der gemeente 's-Gravenhage, blz. 194, inv. 2823.
31. Beschrijving van 's-Gravenhage, deel II (de Riemer), blz. 125; H.P. Fölting, De Vroedschap van 's-Gravenhage, 1572-1795, blz. 48.
32. G.A. Den Haag, Transporten 1612, nr. 542.
33. G.A. Den Haag, Cohieren 1627; Jaarboek Die Haghe, blz. 58.
34. G.A. Den Haag, Not. vóór 1650, 1631, f. 190 en 1646, f. 161.

